

Методика розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) освіти, що базуються на компетентнісному підході

I. Загальні положення

Методика розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – Методика) створена відповідно до Законів України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про професійний розвиток працівників», «Про зайнятість населення», «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності», постанови Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», постанови Кабінету Міністрів України від 31.05.2017 р. № 373 «Про затвердження Порядку розроблення та затвердження професійних стандартів», розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 1077 «Про затвердження Плану заходів із впровадження Національної рамки кваліфікацій на 2016-2020 роки», наказу Міністерства соціальної політики України від 22.01.2018 р. № 74 «Про затвердження Методики розроблення професійних стандартів» та інших нормативно-правових документів.

Методика розроблена з метою:

формування єдиних підходів до розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) освіти на компетентнісній основі (далі – СП(ПТ)О) в усіх галузях економіки;

спрямування змісту СП(ПТ)О на результати навчання, визнання отриманих здобувачем освіти кваліфікацій, підтверджених документами про професійну (професійно-технічну) освіту;

створення СП(ПТ)О, які водночас забезпечують належну підготовку працівників усіх освітніх кваліфікацій та сприяють формуванню активної життєвої позиції особистості, здатної адаптуватись до сучасних соціально-економічних умов.

Основою для розроблення СП(ПТ)О є професійний стандарт. У разі відсутності професійного стандарту, такою основою може бути кваліфікаційна характеристика професії.

СП(ПТ)О використовуються для:

розроблення освітніх програм;

розроблення робочих навчальних планів та програм;

розроблення навчальних, методичних, дидактичних, інформаційних, програмних матеріалів;

підтвердження результатів неформального навчання осіб;

планування професійної кар'єри.

Розроблення СП(ПТ)О ґрунтується на принципах:

системності, що забезпечує формування структурованого змісту професійної освіти з конкретної професії, відображає взаємозв'язок складових його частин;

гнучкості, що дозволяє адаптувати зміст стандарту та строки підготовки відповідно до вимог ринку праці, запитів роботодавців;

прозорості, згідно з яким забезпечується чіткий і зрозумілий опис кінцевих результатів, вимог, понять, термінів;

безперервності, згідно з яким забезпечується наступність в оволодінні новими знаннями, уміннями, компетентностями упродовж життя;

індивідуалізації, що передбачає організацію освітнього процесу з урахуванням особистісних (індивідуальних) потреб;

орієнтації на кінцевий результат, що визначає відповідність результатів навчання встановленим вимогам.

II. Терміни та визначення

У цій Методиці терміни вживаються у такому значенні:

кваліфікація - визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання);

кваліфікація повна - повний перелік компетентностей відповідного рівня Національної рамки кваліфікацій, що визначені відповідним стандартом, які особа набула та здатна продемонструвати;

кваліфікація часткова - частина компетентностей відповідного рівня Національної рамки кваліфікацій, що визначені відповідним стандартом, які особа набула та здатна продемонструвати;

ключові компетентності – це динамічне поєднання знань, умінь, навичок, способів мислення, які необхідні особі для розвитку впродовж життя. Вони потрібні для самореалізації та особистісного розвитку, побудови професійної кар'єри, участі в суспільному житті та формуванні активної громадської позиції;

компетентісно-модульний підхід – комплексний підхід до модульної побудови змісту навчання з професії, зорієнтований на результати навчання через засвоєння навчального модуля;

компетентність - динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватись, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність;

навчальний модуль - логічно завершена складова СП(ПТ)О, що базується на виробничих процесах (завданнях), які складаються з трудових функцій; навчальний модуль містить опис професійних компетентностей, знань, умінь та навичок необхідних для досягнення певної професійної кваліфікації (повної, часткової);

освітня кваліфікація - це визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб'єктом освітньої діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту сукупність встановлених стандартом освіти та здобутих особою результатів навчання (компетентностей);

професійна кваліфікація - визнана кваліфікаційним центром, суб'єктом освітньої діяльності, іншим уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання), що дозволяють виконувати певний вид роботи або здійснювати професійну діяльність;

професійні компетентності - сукупність знань, умінь і навичок, професійно значущих якостей особистості, що забезпечують здатність виконувати на певному рівні трудові функції, визначені відповідним професійним стандартом;

професійні базові компетентності – знання, уміння, навички, що є загальними/спільними для певної професії незалежно від кваліфікації та ;

результати навчання - сукупність знань, умінь, навичок та компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти.

стандарт професійної (професійно технічної) освіти – документ, що визначає вимоги до обов’язкових компетентностей та результатів навчання здобувача освіти відповідного рівня; загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти; інші складники, передбачені спеціальними законами;

Інші терміни, що використовуються у цій Методиці, вживаються в значеннях, наведених в інших нормативно-правових актах з питань освіти

III. Структура стандарту професійної (професійно-технічної) освіти

Розділ	Зміст
Титульна сторінка	Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізацію державної політики у сферах освіти і науки, який затверджує стандарт; дата і номер наказу про затвердження стандарту; позначення стандарту; назва професії (професійна назва роботи); кодифікація за Національним класифікатором України ДК 003 «Класифікатор професій».
Сторінка погоджень	Центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері праці та соціальної політики; спільний представницький орган сторони роботодавців на національному рівні
Розділи СП(ПТ)О	
I. Загальні положення	1.1. Загальні відомості, у яких визначені: законодавча база, що регламентує підготовку за професією; умови, що визначають можливість особи розпочати навчання; вимоги до навчання з охорони праці; порядок присвоєння кваліфікацій та видачі відповідних документів. 1.2. Вид економічної діяльності 1.3. Назва професії (професійна назва роботи)

<p>II. Вимоги до результатів навчання (компетентностей)</p>	<p>2. Формування переліку компетентностей, необхідних для здобуття повної кваліфікації</p> <p>2.1. Перелік професійних базових компетентностей та їх змісту</p> <p>2.2. Перелік повних професійних кваліфікацій (узагальнений перелік професійних компетентностей)</p> <p>2.3. Перелік ключових компетентностей</p>
<p>III. Формування змісту освіти та розподілу навчальних годин за повними кваліфікаціями</p>	<p>3. Формування навчальних модулів</p> <p>3.1. Формування навчальних модулів за професійними компетентностями повної професійної кваліфікації</p> <p>3.2. Формування навчальних модулів за професійними компетентностями часткової професійної кваліфікації</p> <p>3.3 Розподіл навчальних годин за повними професійними кваліфікаціями</p>
<p>IV. Інформація про розробників стандарту</p>	<p>4.1. Інформація про робочу групу</p> <p>Розробники</p> <p>Наукові консультанти</p> <p>Рецензенти</p> <p>Літературний редактор</p> <p>Технічний редактор</p> <p>Керівники робочої групи</p>

Формування переліку професійних базових компетентностей та їх змісту

Важливим структурним елементом стандарту професійної освіти є базовий блок, що включає перелік та визначення змісту професійних базових компетентностей, без володіння якими неможливе набуття професійних компетентностей.

Професійні базові (професійні загальні) компетентності набуваються інтегровано, в основному при здобутті першої кваліфікації в межах професії. При перепідготовці обсяг часу на оволодіння професійними базовими компетентностями визначається в залежності від отриманої особою попередньої кваліфікації та/або набутого досвіду за результатами вхідного контролю.

Зразок формування переліку професійних базових компетентностей та їх змісту (базового блоку) наведено у додатку 1.

Формування зведеної таблиці професійних кваліфікацій (узагальненого переліку професійних компетентностей)

Кваліфікації за змістом класифікуються на повні та часткові. Кваліфікація вважається повною в разі здобуття особою повного переліку компетентностей відповідного рівня Національної рамки кваліфікацій, що визначені відповідним стандартом.

Кваліфікація вважається частковою в разі здобуття особою частини компетентностей відповідного рівня Національної рамки кваліфікацій, що визначені відповідним стандартом,

Часткові професійні кваліфікації за певною сукупністю складають повну професійну кваліфікацію.

Як правило, повній професійній кваліфікації відповідає одна освітня програма, а частковій професійній кваліфікації – один (або декілька) навчальний модуль, який формується відповідно до трудової функції.

Зразок формування зведеної таблиці професійних кваліфікацій (узагальненого переліку професійних компетентностей) наведено у додатку 2.

Формування переліку ключових компетентностей для навчання впродовж життя

Для здобуття освіти та особистісного розвитку впродовж життя кожна особа потребує широкого спектру компетентностей, які в свою чергу постійно трансформуються. Ключові компетентності потрібні людині для самореалізації, побудови професійної кар'єри, участі в суспільному житті та формування активної громадянської позиції.

Ключові компетентності для навчання впродовж життя інтегруються с професійними в процесі навчання.

Зразок формування переліку ключових компетентностей для навчання впродовж життя представлено у додатку 3.

Формування навчальних модулів за професійними компетентностями

При формуванні навчальних модулів необхідно врахувати наявний професійний стандарт, а за його відсутності – можливість створення СП(ПТ)О на основі кваліфікаційної характеристики.

Основними структурними елементами професійного стандарту є визначені ним професійні кваліфікації, які формуються певним переліком трудових функцій. Назви професійних кваліфікацій можуть співвідноситись з розрядами (класами, категоріями), При цьому власна назва кваліфікації має ряд суттєвих переваг, оскільки вона чітко вказує на те, що здатна виконувати/робити особа, яка здобула певну кваліфікацію.

Зміст компетентностей формується у вигляді узагальнених знань, умінь та навичок без надмірної деталізації, яка може бути виражена у темах навчального матеріалу. Порядок визначення компетентностей навчального модуля та їх опис повинен відповідати принципу наступності та логічній послідовності.

Кожна кваліфікація – це завершений цикл навчання, що передбачає набуття особою всіх необхідних компетентностей для виконання певної роботи на конкретному робочому місці.

Структура кваліфікації має наступні складові:

- перелік навчальних модулів, що формують конкретну кваліфікацію;
- перелік компетентностей, що необхідні для формування кожного навчального модуля;
- перелік необхідних знань, умінь та навичок для формування конкретної компетентності;

Навчальний модуль у СП(ПТ)О формується на основі трудової функції/функцій професійного стандарту і містить:

перелік необхідних професійних компетентностей, яких має набути особа для виконання вказаної функції/функцій;

зміст професійних компетентностей, що визначається переліком необхідних знань, умінь та навичок;

Головну роль при формуванні навчального модуля відіграє зміст професійних компетентностей. Визначення переліку професійних компетентностей має відповідати їх логічній послідовності та наступності.

Оскільки навчальний модуль є логічно завершеною автономною частиною кваліфікації, то по завершенню навчання за модулем особі може бути присвоєна часткова кваліфікація та видано відповідний документ (сертифікат).

Зразок формування навчальних модулів за професійними компетентностями надано у додатку 4.

Зразок формування розподілу навчальних годин за повними професійними кваліфікаціями надано у додатку 5.

IV. Процедура розроблення та затвердження стандарту професійної (професійно-технічної) освіти

СП(ПТ)О є одним із документів, що регламентує провадження освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти щодо підготовки кваліфікованих кадрів.

Ініціаторами розроблення СП(ПТ)О можуть бути центральні/регіональні органи управління та виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, заклади освіти, роботодавці, наукові та науково-методичні установи, професійні, громадські організації, фізичні/юридичні особи, що провадять освітню діяльність, інші заінтересовані сторони.

Ініціатори розроблення СП(ПТ)О для розробки відповідних проектів СП(ПТ)О формують робочі групи (авторські колективи) за участю працівників закладів та установ професійної (професійно-технічної) освіти, науковців, експертів, представників роботодавців, їх організацій та об'єднань, профспілкових організацій.

По завершенню роботи зі створення проекту СП(ПТ)О цей проект вноситься на громадське обговорення. Після громадського обговорення та відповідного доопрацювання проект СП(ПТ)О погоджується центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері праці та соціальної політики, та спільним представницьким органом сторони роботодавців на національному рівні. Затверджується СП(ПТ)О центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки.

СП(ПТ)О мають періодично оновлюватись відповідно до змін у професійних стандартах, пропозицій роботодавців, технологічних змін у виробництві чи сфері послуг, застосування нового обладнання чи матеріалів. Оновлення змісту СП(ПТ)О здійснюється шляхом затвердження їхньої нової редакції, у відповідності до даної Методики.

Етапи процедури розроблення та затвердження стандарту професійної (професійно-технічної) освіти представлено у додатку 6.

Зразок формування переліку та змісту професійних базових компетентностей

ЗПК. 1. Володіння основами трудового законодавства

Знати:

Уміти:

ЗПК. 2. Володіння основами галузевої економіки

Знати:

Уміти:

ЗПК. 3. Володіння основами матеріалознавства, технічної механіки, механіки верстатів токарної групи, знаннями про опір матеріалів, допуски та технічні вимірювання, сучасні технологічні процеси механічного оброблення матеріалів

Знати:

Уміти:

ЗПК. 4. Володіння знаннями з раціональної роботи електрообладнання, електротехніки з основами промислової електроніки та основами енергозбереження

Знати:

Уміти:

ЗПК. 5. Здатність виконувати та читати креслення

Знати:

Уміти:

ЗПК. 6. Володіння основами роботи на персональному комп'ютері та у мережі Інтернет

Знати:

Уміти:

ЗПК. 7. Знання вимог охорони праці, промислової, у тому числі електричної, та пожежної безпеки, виробничої санітарії. Володіння вміннями застосовувати засоби індивідуального та колективного захисту

Знати:

Уміти:

ЗПК. 8. Здатність брати участь у ліквідації техногенних аварій та їх наслідків

Знати:

Уміти:

ЗПК. 9. Здатність надавати першу (долікарську) допомогу потерпілим у разі нещасних випадків на виробництві

Знати:

Уміти:

ЗПК. 10. Здатність активно спостерігати за правильним функціонуванням обладнання, машин і систем

Знати:

Уміти:

ЗПК. 11. Здатність готувати обладнання, інструменти та заготовки деталей до початку роботи шляхом проведення всіх процедур перевірки готовності верстата до роботи

Знати:

Уміти:

ЗПК. 12. Здатність налаштовувати та перевіряти безпеку перед початком механічної обробки деталі на токарному верстаті

Знати:

Уміти:

Зразок формування зведеної таблиці професійних кваліфікацій
(узагальненого переліку професійних компетентностей)

Зведена таблиця професійних кваліфікацій (узагальнений перелік професійних компетентностей)		
Навчальний модуль	Компетентність	Найменування модуля та компетентностей, які його формують
Професійна кваліфікація: Токар (базовий рівень)		
ТКР-1	Виготовлення (обробка) простих деталей на токарних верстатах	
	ТКР-1.1	Здатність оброблювати циліндричні, торцеві поверхні та циліндричні отвори в деталях різних типів.
	ТКР-1.2	Здатність оброблювати конічні поверхні та конічні отвори в деталях різних типів.
	ТКР-1.3	Здатність оброблювати фасонні поверхні деталей різних типів.
	ТКР-1.4	Здатність нарізувати різьбу за допомогою мітчиків, плашок та різьбонарізних голівок.
ТКР-2	Виготовлення (обробка) деталей середньої складності на токарних верстатах	
	ТКР-2.1	Здатність оброблювати циліндричні та торцеві поверхні, циліндричні отвори, конічні та фасонні поверхні деталей різних типів деталей.
	ТКР-2.2	Здатність нарізувати різьбу різних типів різними способами.
	ТКР-2.3	Здатність виконувати оздоблювальне та фінішне оброблення поверхонь.
	ТКР-2.4	Здатність оброблювати деталі зі складною установкою.
ТКР-3	Проведення безперервного моніторингу якості виготовлення (оброблення) деталей	

	ТКР-3.1	Здатність проводити точні та надійні виміри із зазначенням необхідних попереджень та недоліків.
	ТКР-3.2	Здатність контролювати якість обробки: види і причини дефектів, способи і засоби їх виявлення та усунення
Професійна кваліфікація: Старший токар		
ТКР-4	Виготовлення (обробка) складних деталей та особливо відповідальних деталей на токарних верстатах та участь у їх налагодженні	
	ТКР-4.1	Здатність оброблювати складні фасонні, ексцентрикові поверхні, особливо складні деталі, важкооброблювані матеріали та легкі сплави.
	ТКР-4.2	Здатність виконувати нарізання багатозахідних різьб.
	ТКР-4.3	Здатність виконувати налагодження реверсивних механізмів, механізмів автоматичної зупинки і блокування верстата токарної групи.
	ТКР-4.4	Здатність виконувати відновлення спрацьованих деталей.
Професійна кваліфікація: Бригадний (груповий) токар		
ТКР-5	Виконання виробничих завдань підвищеної складності Здійснення наставництва, передавання досвіду токарям	
	ТКР-5.1	Здатність приймати токарні верстати після капітального ремонту.
	ТКР-5.2	Здатність приймати участь у модернізації і автоматизації верстатів токарної групи та верстатів з програмним керуванням.
	ТКР-5.3	Здатність приймати участь в організації та контролі роботи токарів відповідного структурного підрозділу виробництва.
	ТКР-5.4	Здатність приймати участь у навчанні робітників та оцінюванні їхньої професійної компетентності.

Зразок формування переліку ключових компетентностей для навчання
впродовж життя

Перелік ключових компетентностей для навчання впродовж життя

Грамотність

(визначення компетентностей)

Мовна компетентність

(визначення компетентностей)

Математична компетентність та компетентність у науці, технологіях та інженерії

(визначення компетентностей)

Цифрова компетентність

(визначення компетентностей)

Особистісна, соціальна й навчальна компетентність

(визначення компетентностей)

Громадянська компетентність

(визначення компетентностей)

Підприємницька компетентність

(визначення компетентностей)

Усвідомлення та вираження культури

(визначення компетентностей)

**Зразок формування навчальних модулів за професійними
компетентностями**

2.1. Формування навчальних модулів за професійними компетентностями повної професійної кваліфікації Токар (базовий рівень).		
Позначення компетентності	Професійна компетентність	Зміст компетентності (знання, уміння та навички)
Модуль ТКР-1 Виготовлення (обробка) простих деталей на токарних верстатах		
ТКР-1.1	(назва)	Знати: Уміти:
ТКР-1.2	(назва)	Знати: Уміти:
Модуль ТКР-2 Виготовлення (обробка) деталей середньої складності на токарних верстатах		
ТКР-2.1		
ТКР-2.2		
Модуль ТКР-3 Проведення безперервного моніторингу якості виготовлення (оброблення) деталей		
ТКР-3.1		
ТКР-3.2		
2.2. Формування навчальних модулів за професійними компетентностями професійної кваліфікації Старший токар.		
Модуль ТКР-4 Виготовлення (обробка) складних деталей та особливо відповідальних деталей на токарних верстатах та участь у їх налагодженні		
ТКР-4.1		
ТКР-4.2		
2.6. Формування навчальних модулів за професійними компетентностями професійної кваліфікації Бригадний (груповий) токар.		
Модуль ТКР-5 Виконання виробничих завдань підвищеної складності. Здійснення наставництва, передавання досвіду токарям		
ТКР-5.1		
ТКР-5.2		

Зразок формування розподілу навчальних годин за повними професійними кваліфікаціями:

Розподіл навчальних годин за повними професійними кваліфікаціями	
Професійна кваліфікація	Обсяг у годинах
Токар (часткова/ початкова професійна кваліфікація)	ГГГ
Токар (базовий рівень)	ГГГ
Старший токар	ГГГ
Бригадний (груповий) токар	ГГГ
Базовий блок	ГГГ

Розроблення проекту стандарту П(ПТ)О відбувається за наступними етапами:

1. Прийняття рішення ініціатором про розроблення проекту стандарту П(ПТ)О.

2. Формування робочої групи (авторського колективу) за участю працівників закладів та установ професійної (професійно-технічної) освіти, представників МОН, науковців, експертів, представників роботодавців, їх організацій та об'єднань, профспілкових організацій.

Призначення керівників робочої групи, секретаря, розробників, наукових консультантів, рецензентів, літературного редактора, технічного редактора.

Склад робочої групи (авторського колективу) фіксується наказом МОН.

Інформаційні ресурси для громадського обговорення, канали комунікацій та майданчики для обговорення надає Інститут модернізації змісту освіти.

3. Робоча група (авторський колектив) визначає термін, необхідний для розробки стандарту П(ПТ)О.

4. Первинне обговорення проводиться на початку створення стандарту П(ПТ)О, далі проект стандарту обговорюється членами робочої групи, які надають свої пропозиції та зауваження, із використанням різних каналів комунікацій.

Визначення змісту стандарту П(ПТ)О містить наступні змістовні блоки:

Формування переліку професійних базових компетентностей та їх змісту (базового блоку);

Формування узагальненого переліку професійних компетентностей повної професійної кваліфікацій за професійним стандартом;

Формування переліку ключових компетентностей для освіти впродовж життя;

Формування навчальних модулів за професійними компетентностями;

Визначення загальної кількості годин за повними кваліфікаціями.

5. Секретар робочої групи збирає зауваження та пропозиції членів робочої групи, систематизує та виносить на загальне обговорення, зауваження та пропозиції приймаються більшістю голосів членів робочої групи.

6. Після закінчення терміну розробки стандарту пропозиції та зауваження, які були прийняті більшістю голосів членів робочої групи враховуються як змістовні та доопрацьовується стандарт П(ПТ)О.

7. Після закінчення терміну розробки проекту стандарту П(ПТ)О відбувається громадського обговорення проекту на сайті МОН.

8. Після врахування зауважень стандарт затверджується Міністерством освіти і науки України та погоджується Міністерством соціальної політики України та оприлюднюється на сайті Міністерством освіти і науки України.